

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA RASM ASOSIDA MATN YARATISH MASHQLARI KREATIVLIKNI OSHIRISH OMILI SIFATIDA

Niyozmatova Umidaxon

O'zbekiston tumani, 67-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida rasm asosida hikoya qilish va matn tuzishga o'rgatishning o'ziga xos jihatlari haqida fikr yuritilib, uni tashkil etish yuzasidan kerakli tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: rasm asosida matn yaratish, kreativlik, kommunikativlik, kritik fikrlash.

Аннотация

В статье рассматриваются конкретные аспекты обучения рассказыванию и составлению текста по картинкам на уроках родного языка начальной начальной школы, а также даются необходимые рекомендации по его организации.

Ключевые слова: создание текста по картинке, креативность, коммуникабельность, критическое мышление.

Abstract

The article discusses the specific aspects of teaching story-telling and text composition based on pictures in native language classes of the primary elementary school, and gives the necessary recommendations for its organization.

Keywords: creating a text based on a picture, creativity, communicativeness, critical thinking.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimining 4K tamoyiliga asoslanganligi hech kimga sir emas, albatta. Bu degani ta'lim faqat maktab, imtixonlar va yoki fan-texnika rivoji uchun emas, balki, inson uchun, uning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ham xizmat qilishini anglatadi. Quruq yodlash, o'qib-yozish, bir so'z bilan aytganda olingan bilimlarning faqat nazariyada qolib

ketishi “o‘zini oqlamagan” tizim sifatida bugungi ta’lim lug‘atidan chiqib ketayotgan tushunchalardir.

PISA, PIRLS kabi xalqaro reytinglarda yuqori o‘rinlarni egallagan davlatlar ta’limida o‘quvchilarda "4K" modelini o‘z ichiga olgan muloqot, tadqiqot, yaratuvchanlik kabi ko‘nikmalarga alohida urg‘u berilgan va shuning uchun ham ular xalqaro reytinglarda katta natijalarga erishishyapti.

Mamlakatimizda maktab o‘quvchilari uchun 4K tamoyiliga asoslangan yangi avlod darsliklarining amaliyotga kiritilishi ham xuddi shu maqsadlarni ko‘zlagan bo‘lib, bunda asosiy e’tibor har bir o‘quvchi uchun maktabda olingan bilimlarning hayot maktabida ham o‘rni va manfaati bo‘lishiga qaratilgan. Qolaversa, har bir o‘rganilgan material o‘quvchilar dunyoqarashini oshirishga, kreativ va mantiqiy fikrlash ko‘lamining kengayishiga asos bo‘lishi kerak.

Shuningdek, zamonaviy ta’limdan kutilayotgan eng asosiy natija bu bolalardagi yangilik yaratish va ijodkorlik sifatlarini qo‘llab-quvvatlash orqali kreativ fikrlash qobiliyatlarini oshirishdan iborat. Bu natijaga erishishda esa, boshlang‘ich sinf ona tili darsliklarida berilgan rasm asosida hikoya qilish mashqlari alohida ahamiyatga ega.

Rasm asosida hikoya tuzish nafaqat bugungi kunda balki, o‘tgan asrlarda ham pedagoglar tomonidan eng ko‘p murojaat qilingan metodlar toifasiga kirgan. Buni biz 1990-yil nashr etilgan Fred Ligon, Elizabet Tannenbaum va Carol Richardson Rodgers tomonidan yaratilgan “Picture stories” kitobi orqali ham bilishimiz mumkin. Bu kitob ingliz tilini bilmaydigan yoki endi o‘rganuvchi kishilar uchun ham manfaatli bo‘lib, unda rasm asosida hikoya qilish orqali o‘quvchilarning og‘zaki nutqini rivojlantirish va ularda kreativ fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish asosiy maqsad qilib olingan. Bundan tashqari, Stiv Boukett tomonidan yaratilgan “Developing literacy and creative writing through storymaking” kitobida ham bolalarda savodxonlik va kreativ fikrlash qobiliyatlarini rasm asosida hikoya tuzish orqali oshirish yo‘llari belgilab berilgan.

Darslik va o‘quv qo‘llanmalardan tashqari siz bu haqida turli ijtimoiy tarmoq saytlaridan ham kerakli ma’lumotlarni topishingiz mumkin. Birgina www.pinterest.co.uk saytiga 2024-yil yarmiga qadar 740 ta rasm asosida hikoya tuzishga mo‘ljallangan suratlar joylangan bo‘lib, bu ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari tomonidan eng ko‘p yuklangan ma’lumot sifatida qabul qilingan. O‘zbekistonda ham rasm asosida hikoya qilishning metodologik asoslari chuqur bo‘lmasa-da ko‘p o‘rganilgan sohalar qatoriga kiradi. Jumladan, JDPI katta

o‘qituvchisi, (PhD) Shohida Siddiqovaning “Boshlang‘ich sinflarda rasm asosida matn tuzish” mavzusi bo‘yicha bir qator tadqiqotlar olib borganini ko‘rishimiz mumkin.

Rasm asosida matn yaratish mashqlari maktabgacha yoshdan boshlanadi. Maktabgacha ta‘lim muassasalarida bolalar hali o‘qish- yozishni bilmasdan turib rasm asosida tarbiyachi yordamida og‘zaki hikoyalar tuzadi. Bundan ko‘zlangan asosiy maqsad – bolalarning og‘zaki nutqini rivojlantirishdir.

Rasm asosida hikoya qilishda oltin qoida – bu “Nima? Qachon? Qayerda? Nima uchun?” kabi savollariga javob topish.

Rasmga asoslanib hikoya qilish bu kreativ jarayon bo‘lib, unda o‘quvchi tasvirga o‘z so‘zlari orqali jon kiritadi. Ushbu jarayonda o‘quvchilar quyidagilarga e‘tibor qaratishi talab etiladi:

1. Rasmni diqqat bilan kuzatish. Har bir detal, qahramon, makon va zamon elementlari va rasmdan anglashilib turgan hissiyotni o‘rganing;
2. Asosiy g‘oya, qarama-qarshilik va rasm yetkazmoqchi bo‘lgan xabarni aniqlash. Bu sizga umumiy syujet va yo‘nalishni shakllantirishga yordam beradi.
3. Obrazilarni jonlantirish. Rasmda berilgan shaxslar yoki jonzotlar shaxsiyati, kayfiyati va tarixi haqida tasavvur hosil qiling. Ularni qog‘ozda jonlantiring.
4. Voqea sodir bo‘layotgan joy, vaqt va atrof-muhitga oid holatni tasvirlang.
5. Hodisalar ketma-ketligini tartiblash. Rasmga bog‘liq holda hikoyaning kirish, o‘rta va tugallanish qismlarini ishlab chiqing.
6. Hissiy tafsilotlarni qo‘shish. Tovush, hid va boshqa hissiy tafsilotlar orqali o‘quvchini hikoya olamiga olib kirish yanada osonlashadi.
7. Aytma, ko‘rsat. O‘quvchiga nima bo‘layotganini birma-bir aytmasdan ko‘rsating.
8. Rasmlari ma‘lumotni yozma yoki og‘zaki asarga samarali aylantirganingizga ishonch hosil qilish uchun qayta ko‘rib chiqing, kerakli joylarini qayta tahrirlang.

Kitob o‘qish yoki televizor ko‘rish imkoniyati berilgan har bir bola albatta, ko‘rish orqali o‘rganishni tanlaydi. Sahifalardagi so‘z qudrati cheksiz, albatta, lekin kichik yoshdagi bolalar uchun vizual ma‘lumotlar tasavvurlarini boyitishga ko‘proq xizmat qiladi. Bir rasm o‘zida minglab so‘zlarni aks ettira oladi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarimizdan ba‘zi rivojlangan davlatlar bolalari kabi kreativ fikrlash, kashfiyotlar yaratishini kutishdan oldin, o‘quv dasturimiz, darsliklarimiz va metodlarimiz safiga manashunday mustaqil fikrlashni talab qiladigan mashq turlarini ko‘proq kiritishimiz, ularni to‘g‘ri fikrlashga emas, avvalo, fikrlashga o‘rgatishimiz kerak!

REFERENCES

1. Inoyatov U. Zamonaviy darsliklar, o'quv-metodik majmualar, electron didaktik vositalarni ishlab chiqishga innovatsion yondashuv dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammo // Xalq ta'limi. – Toshkent, 2018. – №3. – B.12-13.
2. Исақов, З.С., & Бозоровнинг, О. (2023, June). TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK NAZARIYASI MUAMMOLARI. In Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies (Vol. 2, No. 6, pp. 225 228).
3. Fred Ligon, Elizabeth Tannenbaum, Carol Richardson Rodgers. Picture stories. 1990, 121p.
4. Marja Leena Bookand and Johanna Mykkanen. Photo-narrative processes with children and young people. International Journal of Child, Youth, and Family Studies, (2014):5(4.1) 611-628.
5. Muhammed Ali Isik. The impact of Storytelling on young ages. European Journal of language and Literature Studies. Vol.6, Nr.1, Sep-Dec/2016
6. <https://za.pinterest.com/tracymurray279/sequence-pictures-for-creative-writing/>
7. <https://www.quora.com/How-do-you-write-a-story-on-a-basis-of-pictures>
8. www.academia.edu

